

Bedrijven in Drenthe: DAAD

Architecten die luisteren

SAMENLEVING

DOOR: JAN ZWEENS

Architectuur met vele gezichten

Tegenover Zalencentrum 'De Linde' in Beilen - als vergaderoord bekend bij veel partijleden - staat een voor dorps verhoudingen kolossaal gebouw. Een vierkant blok in baksteen met een grofmazig rooster van stroken grijs. Het lijkt een overblijfsel uit de tijd dat de landbouw zich panden van zo'n formaat kon veroorloven. Toen ik het voor de eerste keer zag, vroeg ik me af of het nog steeds leeg stond? Of was het tijdelijk in gebruik bij een bedrijf dat niet de moeite had genomen om het te verbouwen?

Het torentje in Groningen
(Foto door: SAHP, Rob de Jong)

Het bleek inderdaad het voormalig pakhuis van de ACM te zijn maar de huidige gebruikers hadden er zich definitief in gevestigd: Architectenbureau DAAD. Dat verwonderde me. De meeste architecten die ik ken zijn eigenzinnige vormgevers met uitgesproken ideeën over hoe een gebouw er uit moet zien en het eigen pand moet het veelzeggende visitekaartje daarvan zijn. En dan een architect die zijn werkplek niet onderwerpt aan zijn dwingende concept?!

Een tijdje later zag ik aan het Groningse Zuiderdiep een bijzonder opvallende nieuwbouw, het 'Torentje': van onder naar boven een 'normale' bouwlaag, een bouwlaag zonder wanden en daarop drie verdiepingen glasgevel rondom een buitenwand die tevens binnenwand is. Wat een lef van het gemeentebestuur, dacht ik, en wat een originaliteit van de architect. Het bleek een ontwerp van het zelfde bureau DAAD te zijn. Hoe kunnen twee zo verschillende ontwerpen van één en dezelfde tekentafel komen, één het toppunt van bescheidenheid en het ander de realisatie van een eigenwillig vormidee?! Daar wou ik wel meer van weten. Daarom ben ik wezen kijken bij nog enkele producten van deze bouwver en gaan

praten met architect Rob Hendriks en met enkele bewoners en gebruikers.

Op meerdere plekken in Drenthe is werk van DAAD aan te treffen. Behalve het eigen bureau in Beilen bijvoorbeeld nog De Wenning in Orvelte, een tuinpaviljoen in Zeegse, verbouw van het voormalig werkgesticht Norgerhaven, de nieuwe bushaltes in Veenhuizen en de Mobile Cottages en Country Cottages voor Alescon. Elders onder andere het al genoemde Torentje, de verbouwing van het voormalig gerechtsgebouw in Groningen tot faculteitsgebouw theologie van de universiteit en de spectaculaire Lighthouses, paalwoningen bovenop bestaande bebouwing.

Het verbaasde mij niet dat ik een grote verscheidenheid vond. Toch ging het niet alle kanten op. Vergeefs zoek je naar tierelantijnen of andere puur decoratieve opsmuk. Of naar het gebruik van verzochte, vaak kostbare materialen. Wel eenvoudige, vaak natuurlijke materialen zoals in De Wenning. Door de manier waarop ze worden toegepast, krijgen ze dan meestal een bijzonder effect.

In alle projecten vind je spannende doorkijkjes, verrassende uitzichten, speelse lichtval. In het paviljoen in Zeegse bijvoorbeeld een raam dat door zijn bijzondere plaatsing de blik trekt naar een pittoreske doorkijk in de tuin. In datzelfde paviljoen loopt de oppervlaktewerking van de bakstenen door in de deur. In het Torentje is een ware toverdoos aan technische vondsten toegepast om dit revolutionaire gebouw van eigentijds comfort te voorzien.

Bij De Wenning, het Torentje, de Alescon Cottages en de Lighthouses komen we op het spoor van een ander principe waar DAAD graag mee werkt: de 'tussen'-ruimte die onder andere de breuk tussen binnen en buiten verzacht. Bij De Wenning en het Torentje in de vorm van het doos-in-does idee. Een geklimatiseerde binnendoos waaromheen een tweede doos openige afstand, waarmee regen, wind of zon naar believen buiten worden gehouden; de bewoner regelt welke delen openstaan dan wel gesloten zijn en bepaalt daarmee ook het beeld van het gebouw. Bij het Torentje is de 'tussen'-ruimte ook de buffer tussen privé en openbaar; bij De Wenning vormt het de overgang tussen interieur en landschap. De 'tussen'-ruimte onder de Lighthouses is weer een andere variant op het

De Country Cottage van DAAD en Alreno in Norg. (foto: Marianne Berkhoff)

overgangsidee: dit zogenaamde 'tweede maaiveld' is een door de bewoners als gemeenschappelijke entree/verblijfsruimte in te richten gebied tussen stad en privé.

... en het idee erachter

Zo zou ik nog even door kunnen gaan, maar het lijkt me interessanter om te zoeken naar de eenheid van gedachte die achter deze veelheid aan vormen schuilgaat, de noemer waaronder het werk en de werkwijze van DAAD wellicht gevangen kan worden. Daarvoor moeten we hun aanpak van verbouwingen onder de loep nemen. Daar zien we geen vervreemdende contrasten tussen bestaande bouw en nieuwe aanbouw maar evenmin gehoorzame extrapolatie van het oude in het nieuwe. Ik heb de indruk dat DAAD het bestaande gebouw benadert alsof het een levend wezen-in-zijn-omgeving is met een eigen geschiedenis. En als bij alles wat leeft is het volgende hoofdstuk van de geschiedenis nog ongeschreven. Maar ... niet elke invulling is geloofwaardig. Er zijn verschillende voortzettingen mogelijk mits die een zinvol vervolg geven aan de geschiedenis van het pand. In die geest dient de bestaande bouw-in-zijn-omgeving zijn gerechte plaats te krijgen in de afweging met de nieuwe functie en de ideeën van de opdrachtgever en de architect.

DAAD noemt deze organische omvorming 'transformatie'. En transformatie is een kernpunt in de aanpak van DAAD omdat ook nieuwbouw als zodanig wordt gezien; transformatie: niet van een gebouw maar wel van de omgeving.

Wie is de opdrachtgever?

Formeel is dat uiteraard duidelijk: de eigenaar die de verbouwing of nieuwbouw betaalt. Maar je hebt eigenaren in soorten. Aan de ene kant een opdrachtgever die de architect carte blanche

geeft "want ik heb er geen verstand van". Een riskante manier van doen. U hebt gehoord van de bouwheer, die tenminste de ontwerptekening zorgvuldig bestudeerde en aan de architect vroeg: "Maar waar kan de piano van mijn vrouw staan?" Waarop de architect repliceerde: "Ach meneer, uw vrouw kan toch ook dwarsfluit gaan spelen?" Die opdrachtgever was er nog op tijd bij... Als je de instantie die bepaalt hoe het er uitziet als opdrachtgever beschouwt, dan is dat in zo'n geval de architect. Aan de andere kant heb je een eigenaar die alles tot in detail heeft bedacht en alleen een vakman nodig heeft voor het teken- en rekenwerk. En tussen die twee uitersten alle tussenvormen waarbij het overleg nog wel eens wat wrijvingswarmte en conflictstof oplevert.

Het viel me op dat ik nergens hoorde van problemen in de samenwerking terwijl ik toch niet de indruk kreeg van volgzzaamheid van een der partijen. Als ik de verhalen van Rob Hendriks en zijn "opdrachtgevers" goed beluisterd heb, streeft DAAD naar een - vergeef me de 'softe' verwoording - gezamenlijk luisteren naar wat de opdracht vraagt. Zo helder mogelijk krijgen hoe de opdracht er eigenlijk uitziet. Waar vraagt de bouwomgeving, omringende bebouwing of landschap om? Hoe zetten we de geschiedenis van deze plek op een zinvolle en fraaie manier voort?

Als het aan DAAD ligt, is de klus zelf de ware opdrachtgever. Waarbij de inbreng van architect en gebruiker van project tot project verschilt. Afhankelijk van de situatie en de klant draagt DAAD meer of minder bij aan het proces van ontwerp tot gebouw. Maar bij elk project brengt DAAD als het ware een driegesprek tussen klus, opdrachtgever en architect tot stand.

Informatiecentrum de Wenning te Orvelte (Foto door Christiaan de Bruijne)

Ik heb mij wel eens afgevraagd of architect hun opdrachtgevers au fond niet als een lasti toekomstigheid zien. In wat diplomatieke bewoordingen legde ik die vraag aan Rob Hendri voor. "Wel," zei hij, "de ene keer klikt het natuurlijker beter dan de andere, maar meestal ervaar ik opdrachtgever als een stimulans in het denken over de opdracht. Inbreng en ideeën van die kaarderden wij en nemen wij volstrekt serieus. Als het goed is, werken wij als een team samen. En na een korte stilte: "Laat ik er geen doekjes cwinden: zonder dialoog met de opdrachtgever er geen project. De best geslaagde projecten zijn die waar wij zichtbaar hebben kunnen bijdragen aan het verhaal van de opdrachtgever en het verhaal van de geschiedenis en het landschap. Dan verlaat de architect het toneel en het verhaal gaat verder." ■